

**ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ЛЕКЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ
І ЇХ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК З РЕФОРМАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ**

УДК 338.22 (075)

Мирон Вачевський, доктор педагогічних наук, професор кафедри менеджменту і адміністрування
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
Анджей Кринський, доктор педагогічних наук, професор,
ректор Академії Полонійної в м. Ченстохові, Польща

**ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ЛЕКЦІЙНОГО
МАТЕРІАЛУ І ЇХ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК З РЕФОРМАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ
В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ**

У статті досліджується стан та розвиток системи безперервної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів, та студентів ВНЗ у процесі навчання за допомогою різних видів лекцій та практичних занять із використанням навчальної літератури для формування професійних компетентностей до сучасних умов ринкової економіки.

Ключові слова: освіта, суспільний прогрес, навчання, урок, лекція, підготовка молоді, розвиток суспільства, наука, економіка, добробут.

Рис. 2. Табл. 2. Літ. 15.

Мирон Вачевський, доктор педагогических наук,
профессор кафедры менеджмента и администрирования
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко
Анджей Крынский, доктор педагогических наук, профессор,
ректор Академии Полонийной в г. Ченстохове, Польша

**ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОЦЕССЕ
ЛЕКЦИОННОГО МАТЕРИАЛА И ИХ ВЗАИМОСВЯЗЬ С РЕФОРМАМИ
ЭКОНОМИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ И ПОЛЬШЕ**

В статье исследуется состояние и развитие системы непрерывного образования учащихся общеобразовательных учебных заведений и студентов вузов в процессе обучения с помощью различных видов лекций и практических занятий с использованием учебной литературы для формирования профессиональных компетенций в современных условиях рыночной экономики.

Ключевые слова: образование, общественный прогресс, обучение, урок, лекция, подготовка молодежи, развитие общества, наука, экономика, благосостояние.

Myron Vachevsky, Ph.D. (Pedagogic)
Prof. of Management and Administration Department
Drohobych State Pedagogical University
by I. Franko
Andzej Krynsky, Ph.D. (Pedagogic) Prof.
Rector of Polish Academy, Chenshohova, Poland

**USING EDUCATIONAL TECHNOLOGY IN LECTURES AND THEIR RELATIONSHIP
TO REFORMS IN ECONOMIC EDUCATION IN UKRAINE AND POLAND**

The article examines the condition and development of continuing education students of secondary schools, and students in training by using various lectures and practical classes, using textbooks for the formation of professional competencies to current conditions of market economy.

Keywords: education, social progress, training, lesson, lecture, training of youth, social development, science, economy, welfare.

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку економічна освіта країн Європейської співдружності переживає процес реформування, найсуттєвішою ознакою якого є зближення, створення єдиного освітнього простору, вироблення критеріїв підготовки фахівців з вищою економічною освітою, відзначено М.В. Вачевський [2, 344].

Уважаємо за доцільне зазначити, що різні реформи транснаціональної освіти, зростаюча кількість приватних, корпоративних ВНЗ породжують необхідність пошуку нових підходів як у загальноєвропейському, так і в національному вимірі конкурентоспроможності вищих навчальних закладів та готовності випускників ВНЗ до діяльності у напруженій конкуренції ринку праці.

У Польщі, наприклад, основні реформи освіти мають доповнювати структуру управління та фінансування децентралізованої моделі держави, в якій управління школами, а в майбутньому також фінансування, буде належати виключно до територіального самоврядування області або району (повіту і гімни). Програмні зміни мають на меті збільшити низьку ефективність навчання в діючій системі та вирівняти шанси майбутніх випускників навчальних закладів на спільному європейському ринку праці і зміст освіти реалізується у різних *формах навчання*. Провідною формою навчання у навчальному закладі є лекція [13].

Лекція визначає шляхи здійснення усіх видів і форм навчання у вищому навчальному закладі. Вона закладає основи розуміння і ставлення до предмету. Лекція – це стрункий систематичний і системний виклад певної наукової проблеми або її частки.

Методично лекція повинна відповідати таким основним вимогам: бути на сучасному рівні розвитку науки, мати закінчений характер (висвітлення певної теми), бути внутрішньо переконливою (аргументація), викликати інтерес у студентів до науки, містити добре продумані ілюстративні приклади, спрямовувати студентів на самостійну роботу, бути доступною і зрозумілою, зазначають О. Падалка, О. Шпак [11].

По своїй структурі лекції можуть відрізнятися одна від одної. Все залежить від змісту та характеру поданого матеріалу, але існує загальний структурний каркас, який застосовується до будь-якої лекції. Перш за все це повідомлення плану лекції і строга його послідовність. Корисно нагадати зміст попередньої лекції, пов'язати його з новим матеріалом, визначити місце та призначення в дисципліні, в системі інших наук. При розкритті теми можна застосовувати **індуктивний** метод: приклади, факти, які приводять до наукових висновків; можна також використовувати метод **дедукції**: роз'яснення загальних положень з наступним показом можливості їх застосування на конкретних прикладах.

Аналіз останніх публікацій. Слід зазначити, що випущено значну кількість навчально-методичної та довідкової літератури в напрямку системи безперервної освіти яка відноситься до навчального процесу навчання в ліцеї, середній школі, гімназії чи ВНЗ, відомих українських авторів: В.П. Андрущенко [1], М.В. Вачевський [2], О.І. Вишневський [4], М.М. Єрмошенко [5], В.І. Жигірь, О.А. Чернега [6], В.В. Кулішов, О.С. Падалка, М.В. Вачевський [7], К.М. Левківський [8], В.В. Мадзігон [9], С.М. Ніколаєнко [10],

О.С. Падалка, О.Т. Шпак [11], А. Сбруєва [12], Andrzej Kryński [14; 15; 16].

Мета статті – є дослідження і подання педагогічних рекомендацій щодо проведення навчання на різних видах уроків в галузі новітніх педагогічних технологій та їх використання для формування професійних компетентностей у майбутніх випускників навчальних закладів України та Польщі.

Виклад основного матеріалу. Педагогіка, як стверджує професор О. Вишневський – це наука, яка вивчає і ставить собі за мету удосконалити процеси навчання, виховання та розвитку людини [4, 15 – 16].

Як і будь яка інша наука педагогіка володіє своїм понятійним апаратом, своїми методами дослідження і подає досвід педагогіка.

Значної діяльності, нагромадженої багатьма поколіннями народу, втілених у певних принципах, закономірностях та правилах. Сама наявність такої науки зумовлена природною потребою народу допомогти молодому поколінню громадян засвоїти вимоги життя, увійти в нього гармонійно і повноцінно себе в ньому реалізувати на ринку праці.

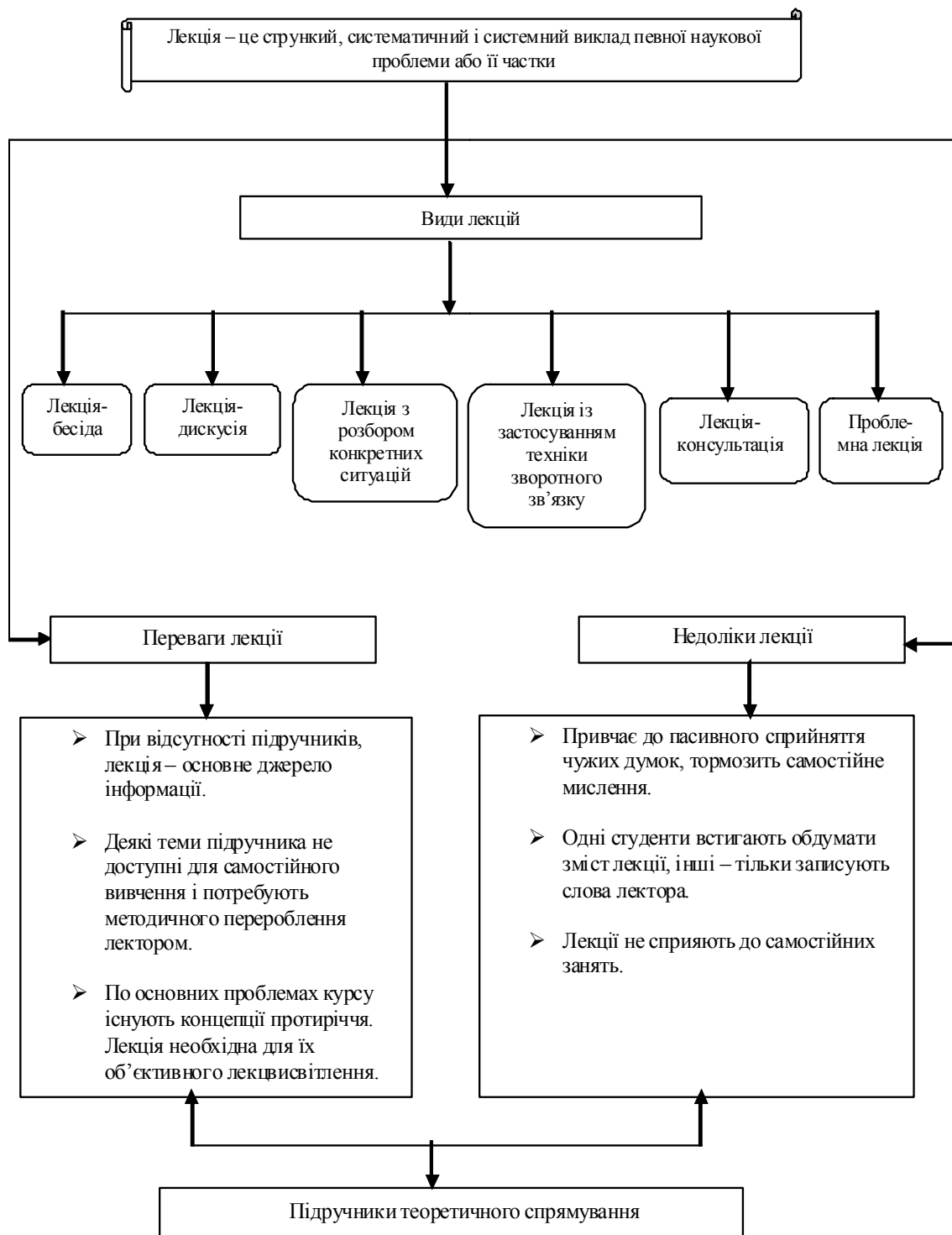
У навчальному закладі майбутній учитель повинен здобувати певні навички навчатися самостійно, чим буде займатися все подальше життя – засвоювати передовий педагогічний досвід, опрацьовувати педагогічну періодику, матеріали фахових і методичних нарад, конференцій, відвідувати уроки інших вчителів, час від часу проводити навчання використовуючи різні види лекцій, практичних занять, проводити ініціативу щодо використання новітніх педагогічних технологій проведення лекцій.

У практиці вищої школи двох сусідніх держав розповсюдженими є такі види лекцій. **Лекція-бесіда** або діалог з аудиторією – найбільш проста форма активного залучення слухачів до навчального процесу. Її перевага полягає в тому, що вона дозволяє прикути увагу слухачів до найбільш важливих питань з теми, визначити зміст і темп викладу навчального матеріалу з урахуванням особливостей аудиторії. Участь слухачів в лекції можна забезпечити різними прийомами. Наприклад, на початку лекції викладач задає аудиторії питання, призначене не для контролю успішності, засвоєння знань, а для виявлення думки і рівня ознайомленості слухачів з даною проблемою, ступеня їх готовності до сприйняття наступного матеріалу. Слухачі, обмірковуючи відповідь на задане питання, отримують можливість самостійно дійти до висновків і узагальнень, які викладач мав їм повідомити в якості нових знань.

**ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ЛЕКЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ
І ЇХ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК З РЕФОРМАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ**

Лекція-дискусія. На відміну від попереднього прийому, у цій ситуації викладач не тільки використовує відповіді слухачів на його питання, а й організовує вільний обмін думками в інтервалах між логічними розділами. Це поживляє навчальний процес, активізує пізнавальну діяльність аудиторії, дозволяє

викладачеві керувати колективною думкою, використовуючи її з метою переконання, долаючи негативні установки і помилкові думки деяких студентів. Зрозуміло, що ефект досягається лише за умови правильного добору питань для дискусії та вдалого, цілеспрямованого керівництва нею.

Рис. 1. Загальна характеристика

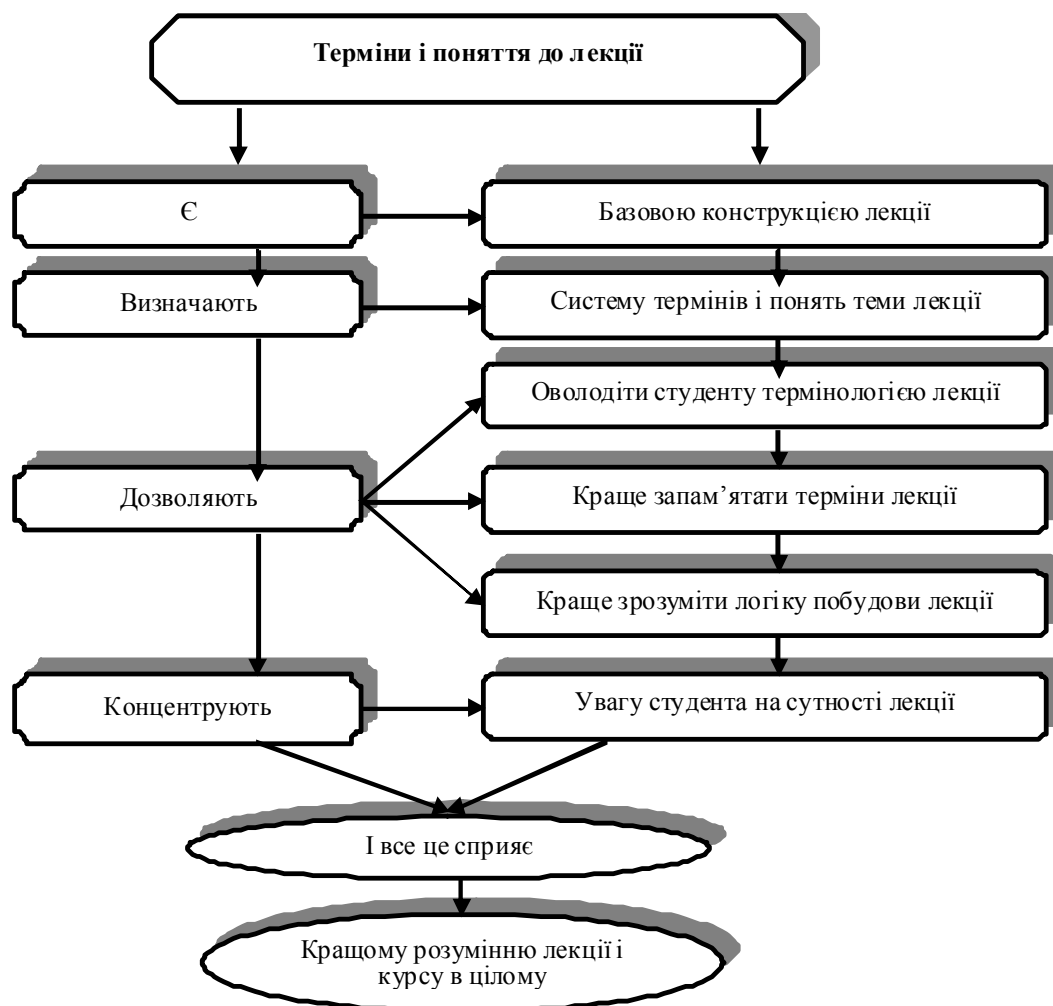

Рис. 2. Переваги застосування основних термінів і понять при викладанні лекцій

Лекція з розбором конкретних ситуацій – один із способів активізації навчально-пізнавальної діяльності слухачів. За формою така лекція є дискусією, однак для обговорення викладач ставить не питання, а наводить конкретну ситуацію. Ця ситуація представляється усно або у фрагменті діафільму, відеозапису і містить у собі достатню інформацію для оцінки явища і його обговорення.

Викладач намагається розв'язати дискусію. Іноді обговорення мікроситуації використовується як своєрідний пролог до наступної частини лекції. Це необхідно для того, щоб зосередити увагу аудиторії на окремих проблемах, підготувати до творчого сприймання матеріалу. Як правило, ситуація добирається досить гостра (конфліктна). Але потрібно пам'ятати, що на обговорення не повинно витрачатися багато часу; не можна також допускати, щоб дискусія відхилялась від теми. Треба пам'ятати, що основним змістом заняття є лекційний матеріал.

Лекція із застосуванням техніки зворотного зв'язку. Прикладом такої лекції може бути

програмоване навчання, де лектор має можливість отримати інформацію про реакцію аудиторії на поставлене питання за допомогою технічних засобів. Можна також рекомендувати такий прийом, як постановка питань на початку лекції чи після кожного її розділу. Якщо відповідь є правильною, викладач продовжує виклад, якщо ж ні – ставить питання і підводить підсумки.

Лекція-консультація. Така лекція проводиться з практичних тем або з тем з практичною спрямованістю. Лектор викладає основні моменти, а потім студенти задають питання. На це можна виділити 50% часу. В кінці лекції викладач підводить підсумки.

Проблемна лекція – лекція з усім джерелом методичних питань і компонентів здатна активізувати дані суміжних наук, досвід передової практики, особистий досвід студентської аудиторії, стан яких забезпечує реалізацію головної задачі: готувати професіонала. На проблемній лекції включення мислення студентів здійснюється за допомогою створення проблемних ситуацій.

Навчальний процес у вищих навчальних закладах України і Польщі – це система організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на реалізацію змісту освіти на певному освітньому або кваліфікаційному рівні відповідно до державних стандартів освіти [14].

Навчальний процес базується на принципах науковості, гуманізму, демократизму, наступності та безперервності, незалежності від втручання будь-яких політичних партій, інших громадських та релігійних організацій.

Навчальний процес організується з урахуванням можливостей сучасних інформаційних технологій навчання та орієнтується на формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності та швидкої адаптації до змін і розвитку в соціально-культурній сфері, в галузях техніки, технологій, системах управління та організації праці в умовах ринкової економіки [15].

Практичні заняття відіграють важливу роль у наданні студентам навиків застосування отриманих знань для вирішення практичних завдань.

Ціль практичних занять. Практичні заняття поглиблюють, розширюють, деталізують знання, отримані на лекції в загальній формі, і сприяють формуванню навиків професійної діяльності [8]. Вони розвивають наукове мислення і мову, дозволяють перевірити знання студентів.

Методика практичного заняття може бути різною, вона залежить від індивідуальності викладача. Важливо, щоб різними методами досягалась загальна дидактична ціль, та якість освіти і у процесі навчання [9].

Семінарські заняття забезпечують розвиток творчого професійного мислення, пізнавальної мотивації і професійного використання знань у навчальних умовах. Професійне використання знань – це вільне володіння мовою педагогічної науки, тобто точне оперування термінами, поняттями, визначеннями.

Семінари складаються з двох взаємопов'язаних ланок – самостійного вивчення студентом програмного матеріалу і обговорення на заняттях результатів пізнавальної діяльності. Вони вчать працювати самостійно, формують навички роботи з літературою, розвивають інтерес до предмету, вчать аргументувати відповідь, сприяють зв'язку теорії і практики.

Структура семінарів може бути різною. Наприклад, **семінар-бесіда** має таку структуру: слово викладача, бесіда за окремими невеличкими питаннями, підсумкове слово викладача. **Семінар-доповідь** (за рефератом): доповідач і опоненти, рецензент. **Семінар-диспут** – проміжний вид між семінаром-бесідою і

повідомленням. Структура: вступне слово викладача, дискусія, підведення підсумків.

Проблемна лекція – лекція з усім джерелом методичних питань і компонентів здатна активізувати дані суміжних наук, досвід передової практики, особистий досвід студентської аудиторії, стан яких забезпечує реалізацію головної задачі: готувати професіонала. На проблемній лекції включення мислення студентів здійснюється за допомогою створення проблемних ситуацій.

Важливою підсистемою в моделі організації навчальних занять є самостійна робота студента, яка підпорядкована структурі побудови лекції і практичного заняття [5]. Ця підсистема включає три етапи: вступний, проміжний, заключний і містить десять елементів. Характеристика етапів і основних елементів самостійної роботи студента над опрацюванням матеріалу лекції наведена в табл. 1.

Як видно з таблиці 1. самостійна робота студента згідно моделі складається з трьох етапів, охоплює лекцію, літературні джерела до неї і відповідне практичне заняття, загальні витрати часу на опрацювання матеріалу складають біля двох годин.

З таблиці 2. видно, що у моделі кожне практичне заняття сформоване за однотипною структурою і включає по 10 навчальних елементів, які відповідним чином розподілені по основних його частинах: вступній, основній і заключній. Така структура розподілу навчальних елементів свідчить про необхідність поступового входження у практичне заняття у вступній частині, основну – проводити ритмічно, динамічно, згідно з прийнятим алгоритмом і завершувати практичне заняття доцільно швидко. Такий розподіл відповідає концепції побудови моделі проведення навчальних занять.

У реформуванні шкільних закладів навчання та їх спрямованості на нинішні умови господарювання в системі освіти беруть участь багато державних та місцевих органів влади, а саме: - територіальне самоврядування – засновують і запроваджують нові напрями системи освіти; - відділи освіти – беруть участь у створенні мережі навчальних закладів, здійснюють нагляд за всіма загальними і незагальними школами на території воєводства;

- вчителі, які повинні не лише все знати про реформу, але й підвищувати свій професійний рівень, щоб виконати завдання, які ставить перед ними вища школа, а батьки бути зацікавленими у високій кваліфікації вчителів, які навчають їх дітей.

Слід сказати і про професійний статус вчителя та його винагороду за працю, які ввійшли у життя з 2000 року. Від цього часу професійне підвищення вчителя зумовлене підвищенням кваліфікації, а винагорода пов'язана з якістю праці.

Таблиця 1.

**Характеристика основних елементів самостійної роботи студента
над опрацюванням матеріалу лекції**

№ і назва елементів	Види самостійної роботи студента	Місце знаходження інформації	Витрати часу хв.
1. Вступна частина			
1.1. Назва і девіз лекції	Ознайомлення з назвою і опрацювання девізу лекції, пошук власних девізів.	Анотований конспект лекції,	30 хв.
1.2. Мета і навчальні завдання лекції	Ознайомлення з метою і основними навчальними завданнями лекції		
1.3. Програмна анотація і місце лекції	Ознайомлення з програмною анотацією і місцем, яке займає лекція в структурі теми і курсу в цілому		
2. Основна частина			
2.1. Понятійний апарат лекції	Опрацювання основних понять лекції і понятійного апарату в цілому	Анотований конспект лекції,	15 хв.
2.2. Зміст лекції	Опрацювання студентом кожного питання лекції, в тому числі схем, графіків, діаграм.		30 хв.
2.3. Висновки по лекції	Опрацювання висновків з кожного пункту програмної анотації		15 хв.
2.4. Рекомендована література	Опрацювання рекомендованої літератури з теми лекції	Відповідні літературні джерела з теми лекції	15 хв.
3. Заключна частина			
3.1. Мета і основні завдання заняття	Ознайомлення студента з метою і основними завданнями і практичного заняття	Відповідний семінар з теми лекції	5 хв.
3.2. Методичні рекомендації до заняття	Ознайомлення студента з методичними рекомендаціями до практичного заняття		5 хв.
3.3. Зміст заняття	Загальне ознайомлення студента зі змістом практичного заняття		10 хв.

Заробітна плата вчителя у Польщі залежить від стажу праці, рівня освіти, отриманих кваліфікацій, професійних досягнень і якості праці. Щоб отримати підвищення вчитель повинен здати відповідні професійні екзамени, зазначено [13].

Висновки. Використання новітніх технологій, це, насамперед, забезпечення максимально високої якості освіти за рахунок новаторських, нетрадиційних методів викладання матеріалу, впровадження інноваційних форм навчання. Мова йде про використання комп'ютерної техніки, а головне прищеплення студентів інтересу до самостійної роботи.

Однак вважаємо за доцільне відзначити, що сучасне електронне навчання студентів може змінити вид навчання, звук та прекрасна риторика сучасного викладача електронні засоби навчання не зможуть замінити сучасні проектори, магнітофони, телевізори та комп'ютери.

Слід зазначити, що в Польщі, як і в Україні значна кількість студентів ВНЗ вчиться за оплату. Дослідження дають підставу стверджувати, що платна форма навчання не спонукає студентів до високого рівня навчання. Оплату здійснюють батьки і тому вони не відчують власних витрат на придбання освіти та відповідного рівня знань. Ця проблема є актуальною і для Польщі, і для України. Розв'язати її, на нашу думку, можна використавши досвід деяких Західних країн, про виділення студентам банківських кредитів. Значимо, що в Польщі студенти ВНЗ не вивчають курс "Інтелектуальна власність", що теж негативно відбивається на підготовці фахівців сучасної форми господарювання та захисті власних і державних наукових пріоритетів.

Отже, реформа освіти в Україні і Польщі здійснюється одночасно з реформами, які проводяться в європейських державах і

**ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ЛЕКЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ
ЇХ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК З РЕФОРМАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ**

Таблиця 2.

Типова структура практичного заняття

№ і назва елементів	Характеристика елементів	Витрати часу хв./%
1. Вступна частина		
1.1. Назва заняття	Дає перше загальне уявлення про заняття	5 хв./ 6%
1.2. Мета заняття	Це те, чого мають досягти учасники практичного заняття після його закінчення	
1.3. Навчальні завдання заняття	Положення, які конкретизують мету і основні етапи практичного заняття	
1.4. Знання, уміння і навички студента	Основні положення, якими має оволодіти студент після проведення практичного заняття	
1.5. Методичні рекомендації до заняття	Комплекс пропозицій щодо проведення основних частин практичного заняття	
2. Основна частина		
2.1. Вхідний контроль	Перевірка знань студентів за результатами самостійної підготовки до практичного заняття: девізи, поняття, контрольні запитання, схеми	15 хв./18%
2.2. Проміжний контроль	Поглиблення і розширення знань студентів з теми заняття: психологічний тест, ситуаційні завдання, розрахункові задачі, логічні вправи.	20 хв./25%
2.3. Заключний контроль	Проведення заключного контролю: контрольний тест оцінки знань, складання тез доповіді, підсумкове завдання	15 хв./18%
2.4. Виступи студентів	Виступи студентів на семінарській частині заняття з доповідями і повідомленнями	20 хв./25%
3. Заключна частина		
3.1. Підсумки заняття	Підведення підсумків практичного заняття	5 хв./ 6%

відповідають вимогам сьогодення, щоб готувати майбутніх фахівців із високим рівнем професійних компетентностей та орієнтації в ринковому середовищі.

1. Андрущенко В.П. Модернізація педагогічної освіти України в контексті Болонського процесу.// В. Андрущенко. /Вища освіта України. – 2004. – №1. – С. 5 – 9.

2. Вачевський М.В. Реформа системи шкільної економічної освіти в Польщі. Україна і Польща. / М. Вачевський. / Студії взаємин народів-сусідів. Випуск 4. – Дрогобич, Коло, Кошалін, 2004. – Вип. 4. – Т. 1. – 486 с.

3. Вачевський М.В., Мадзігон В.М., Примаченко Н.М. Основи економічних знань 10-11 клас. Підручник.// М. Вачевський, В. Мадзігон, Н. Примаченко. – К.: ЦУЛ. 2004. – 536 с.

4. Вишневський О.І. Теоретичні основи української педагогіки. Посібник для студентів ВНЗ.// О. Вишневський. – Дрогобич, Коло, 2006. – 608 с.

5. Жигір В.І., Чернега О.А. Професійна педагогіка. Навчальний посібник.// В. Жигір, О. Чернега. – К.: "Кондор", 2011. – 336 с.

6. Кулішов В.В., Падалка О.С., Вачевський М.В. Основи ринкової економіки. Підручник.//В. Кулішов, О. Падалка, М. Вачевський. – Львів "Магнолія 2006", 2013. – 472 с.

7. Левківський К.М. Інноваційні технології та реформа змісту освіти в контексті Лісабонської стратегії ЄС.//К. Левківський – К.: Освіта України, 2007. – 195 с.

8. Мадзігон В.М. Інноваційна модель навчально-виховного комплексу "школа майбутнього"// В. Мадзігон. – К.: Інститут обдарованої дитини. 2011. – 26 с.

9. Ніколаєнко С.М. Наукові дослідження в університетах – визначальний чинник зростання якості освіти// С. Ніколаєнко. – К.: Прок-Бізнес, 2007. – 176 с.

10. Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології. Навчальний посібник.//О. Падалка, О. Шпак. – К.: "Просвіта", – 2000. – 368 с.

11. Сбруєва А. Болонський процес: пошуки шляхів підвищення конкурентоспроможності європейської вищої освіти.// Шлях освіти. – 2002. – №1. – С. 18.

12. Polish know foundation. Warecka 4//. 00-040. Warsaw, Poland.

13. Andrzel Kryński. Edukacja do wolności i miłości w teorii i praktyce szkoły (1998).

14. Andrzel Kryński. 1e chrzescijanskie w srodowisku szkolnym diecezji Bertoua w Kamerunie (2000).

15. Andrzel Kryński. Pedagogika grupy – poszukiwanie nowych metod w procesji kształcenia nauczycieli (2000).

Стаття надійшла до редакції 27.01.2014